

3. Програма Трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів, 5–9 класи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

4. Савчук І., Гончарук Н. Педагогічні умови естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи. *Молодь і ринок*. 2010. № 12. С. 82–85.

Сапухіна Тетяна

*магістрантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцентка Т. Батієвська)
(м. Полтава)*

ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ВИШИВКИ ЧОЛОВІЧОЇ СОРОЧКИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

На сьогодні існує багато шляхів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Опираючись на новітні підходи з досліджуваної проблеми й використовуючи системний підхід, нами було розроблено методичні пропозиції вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва.

Розробка методики вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва ґрунтувалося на методологічних засадах загальної педагогіки (А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Каган, Г. Костюк, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Ярмаченко та ін.), мистецької педагогіки (С. Коновець, В. Кузін, Л. Масол, М. Резніченко, М. Ростовцев, О. Рудницька, О. Шевнюк та ін.).

Методичні пропозиції вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва повинні базуватися на наступних принципах навчання та виховання: науковості, систематичності, наочності; природо-відповідності – врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів закладів вищої освіти; гуманізму, в поєднанні з високою вимогливістю до студентів; навчання особистості в навчально-художній діяльності та спілкуванні; наступності, спадкоємності поколінь; зв'язку з національною культурою та традиціями [2; 3; 5; 6].

Розроблені нами методичні пропозиції відображають шляхи вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва.

Пропоновані методичні пропозиції сприяють систематизації інформації про умови, зміст, форми та методи вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва.

Пропонуємо залучити студентів до таких *форм* діяльності у процесі вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки: навчальна діяльність (лекції, лабораторні заняття, самостійна робота під керівництвом викладача); фольклорно-етнографічна діяльність (захист художньо-творчих проєктів, експедиційні пошуки у сільській місцевості, дослідження та опис традиційної чоловічої сорочки, оздобленої вишивкою, замальовки); комунікативна діяльність (спілкування з майстрами народного мистецтва, художниками-модельєрами, відвідування майстер-класів); екскурсійна діяльність (відвідування музеїв, виставок, майстерень художників-модельєрів та майстрів народного мистецтва, інтернет-екскурсія, мультимедійна екскурсія); виставкова діяльність (короткочасні, тематичні, підсумкові виставки студентських робіт; участь у міських мистецьких заходах).

Нами були виділені такі види навчально-художньої діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення ними регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки [1; 4]: художнє сприйняття творів народного мистецтва (сорочок різних регіонів України, оздоблених вишивкою) в аспекті, що вивчається; отримання мистецтвознавчих та технологічних знань (ознайомлення з історією виникнення та розвитку традиційних технік вишивки, які застосовувалися для оздоблення сорочок в різних регіонах України; технологічними особливостями їх виконання, особливостях застосування у оздобленні традиційних та сучасних сорочок; художній аналіз сорочок, оздоблених традиційними техніками вишивки); практична діяльність (освоєння традиційних прийомів вишивки, які застосовувалися в різних регіонах України та засвоєння композицій їх розміщення на сорочках); навчальна (навчальні вправи та роботи) та творча діяльність (створення авторських художніх робіт).

Вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого передбачало такі етапи, які були пов'язані між собою і доповнювали один одного: інформаційно-пізнавальний, практичний, творчий, оцінний.

Інформаційно-пізнавальний етап вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого передбачав засвоєння історико-мистецтвознавчої інформації та технологічних знань, вмінь та навичок у зазначеному аспекті.

Практичний етап вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого передбачав актуалізацію опорних знань студентів, набутого художнього досвіду студентів із вивчення техніки вишивки, які використовували в різних регіонах України та особливостей їх використання в оздобленні натільного одягу, безпосередньо чоловічої сорочки; мотивація до вивчення і виконання вишивки на компонентах натільного вбрання, а саме на чоловічій сорочці (на регіональних традиціях

України); створення атмосфери співпраці та співдружності, формування ціннісного відношення студентів до традицій вишивання та регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки на Україні та їх застосування в сучасних культурно-освітніх умовах.

Творчий етап практичного блоку вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого передбачав розвиток художньої творчості, створення ескізів та авторських творів в матеріалі.

Оцінний блок вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва передбачає навчання студентів оцінювати авторські твори та роботи інших студентів.

Нами було розроблено методичне забезпечення процесу вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва, адаптоване до навчального процесу у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка : модуль «Регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки»; плани лекцій та лабораторних занять; завдання для самостійної роботи студентів; тестовий контроль; питання для модульного контролю; завдання для підсумкової роботи.

Мета навчального модуля «Регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки» – підготовка творчо активної особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, яка відзначається високим рівнем художньої культури, володіє загальними та професійними компетентностями в галузі традицій вишивки компонентів українського натільного вбрання, а саме чоловічої сорочки, а також методикою творчого пошуку.

Завдання :

–формування естетичного ставлення до речей, створених руками людини, розуміння явища художньої культури;

–оволодіння основними теоретичними поняттями та практичними вміннями у вивченні регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки;

–оволодіння методикою художньо-стилістичного аналізу в загальній емоційно-образній системі вишивки та використанні її в оздобленні компонентів одягу;

–оволодіння методикою використання регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки в сучасних виробках.

У результаті вивчення навчального модуля студент повинен

знати :

–історичні та етнографічні основи народної вишивки;

–основні мотиви українського народного орнаменту різних регіонів України;

–колеристичні регіональні особливості вишивки;

–властивості матеріалів для виконання вишивки, які використовувалися в різних регіонах України;
–специфіку інструментів та пристроїв для вишивки;
–загальні принципи організації роботи при вишиванні різними техніками;
–художньо-технологічні особливості оздоблення вишивкою чоловічих сорочок у різних регіонах України.

уміти :

–використовувати матеріали та інструменти для виконання вишивки різними техніками;
–дотримуватися основних вимог до умов вишивання різними техніками;
–застосовувати принципи регіонального композиційного вирішення та розташування вишивки на чоловічій сорочці;
–застосовувати регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки в оздобленні сучасного одягу.

Результати навчання за модулем :

1. Аналізувати історію розвитку мистецтва традиційної вишивки в різних регіонах України.

2. Володіти знаннями про визначні здобутки українського мистецтва вишивки.

3. Володіти знаннями про регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки.

4. Виконувати візерунки та орнаменти у різних традиційних українських техніках вишивки.

5. Володіти здатністю використовувати регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки при виготовленні сучасного одягу.

6. Здатний до аналізу та висловлення оцінки стосовно оздоблення чоловічої сорочки відповідно до регіональних традицій.

7. Виявляти здатність до утвердження регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки в сучасному мистецько-освітньому просторі.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

1). За джерелом інформації : словесні : лекція (традиційна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), пояснення, розповідь, бесіда; наочні : спостереження, ілюстрація, демонстрація; практичні : вправи.

2). За логікою передачі і сприймання навчальної інформації : індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3). За ступенем самостійності мислення : репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4). За ступенем керування навчальною діяльністю : під керівництвом викладача; самостійна робота студентів : виконання індивідуальних навчальних проєктів (творчі роботи).

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності :

Методи стимулювання інтересу до навчання : навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості.

Методичне забезпечення модуля :

Опорні конспекти лекцій; плани лабораторних занять; наочні таблиці : технологія виконання різних технік української вишивки, композиційне розташування вишивки на традиційній чоловічій сорочці; фото, ілюстрації, репродукції робіт майстрів, оригінали етнографічних робіт та творів майстрів; електронні презентації.

Перелік форм контролю за навчальною діяльністю студентів.

Поточне оцінювання здійснюється за роботу, виконану на лабораторних заняттях або самостійно.

Модульний контроль здійснюється як підсумок роботи студента протягом вивчення модуля за результатами практичних робіт та відповідей на питання модульного контролю.

Підсумковий контроль здійснюється у формі захисту підсумкової роботи.

Методи контролю :

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи :

Методи усного контролю : індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

Методи практичного контролю : виявлення вмінь і навичок студентів, набутих під час практичної діяльності.

Методи самоконтролю : уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Ми вважаємо, що вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми вчителями образотворчого мистецтва буде ефективним за умови дотримання таких педагогічних умов :

- більш глибока інтеграція традиційних українських технік вишивки в навчально-виховний процес закладів вищої освіти;
- добір зразків традиційних українських технік вишивки, якими оздоблювали чоловічі сорочки в різних регіонах України, доступних для сприйняття та відтворення студентами;
- оволодіння студентами традиційними прийомами і регіональними особливостями оздоблення вишивкою чоловічої сорочки;
- організація процесу самостійного виготовлення виробів, оздоблених відповідно до регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки;
- доступність та педагогічна доцільність пропонованих завдань;

- створення на заняттях позитивно-емоційної творчої атмосфери зацікавленості та захопленості.

Пропонуємо *змістовий компонент модуля* «Регіональні традиції вишивки чоловічої сорочки».

Художні особливості народної вишивки українців. Техніки вишивки та їх виражальні засоби. Орнаментальні мотиви вишивки. Композиція вишивки. Колорит вишивки.

Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки різних регіонів України. Характерні риси вишивки на чоловічих сорочках : Бойківщини, Буковини, Волині, Гуцульщини, Закарпаття, Лемківщини, Опілля, Поділля, Покуття, Полісся, Середнього Подніпров'я, Слобожанщини.

Використання регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки у декоруванні сучасних компонентів вбрання. Традиції української вишивки у творчості сучасних народних майстрів України. Творчість сучасних українських та зарубіжних художників-модельєрів. Діяльність сучасних українських брендів по виготовленню етноодягу в контексті виготовлення чоловічих сорочок.

На *лекційних заняттях* пропонуємо розгляд таких тем як : Техніки вишивки, які використовували для вишивки чоловічих сорочок та їх виражальні засоби. Орнаментальні мотиви вишивки. Композиція вишивки. Колорит вишивки.

На *практичних заняттях* пропонуємо розгляд теоретичних питань : Локальні художні особливості одягової традиційної народної вишивки різних регіонів України. Використання регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки у декоруванні сучасних компонентів вбрання.

Лабораторні заняття передбачають : Копіювання варіантів оздоблення традиційною вишивкою чоловічої сорочки різних регіонів України. Створення власної композиції для оздоблення чоловічої сорочки традиційною вишивкою, характерною для одного із регіонів України. Виконання виробу в матеріалі.

Самостійна робота : розробка орнаментальних композицій для декорування традиційної та сучасної чоловічої сорочки (на регіональному матеріалі); висвітлення творчості дизайнера одягу, який використовує у творчості народні традиції (мультимедійна презентація).

Пропоновані методичні пропозиції вивчення регіональних традицій вишивки чоловічої сорочки майбутніми учителями образотворчого мистецтва була апробована під час проходження виробничої педагогічної практики у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, довела її ефективність і доцільність використання в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел :

1. Білецька В. Ю. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация. Київ : Наукова думка, 1989. 134 с.
2. Власюк О. Підготовка майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва до використання традицій виготовлення українського народного вбрання у професійній діяльності : навчально-методичний посібник. Рівне : Волинські обереги, 2012. 100 с.
3. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2009. 383 с.
4. Ніколаєва Т. О. Український костюм : Надія на ренесанс Київ : Дніпро, 2005. 326 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

Свиридюк Наталія

*майстриня народної ляльки,
заслужена майстриня народної творчості України,
аспірантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)*

МИСТЕЦТВО ВІДТВОРЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ГОЛОВНИХ УБОРІВ ПОЛТАВЩИНИ

У давнину головний убір відігравав дуже велику роль в традиційному костюмі, без нього як святковий, так і повсякденний традиційний український стрій вважався незавершеним.

Жіночий головний убір завжди був складним і змістовним. Головна й принципова різниця між дівочим та жіночим головним убором – жінки мали повністю покривати волосся після заміжжя. У дівчат же було розмаїття зачісок і уборів, майже всі вони були вінкоподібні.

Відомий дослідник і етнограф Хведір Вовк писав, що на Лівобережжі України, зокрема на Полтавщині та Харківщині, дівчата вплітали «гладкі та однобарвні» стрічки в кінець коси (так званій «кісник») і так її залишали спускатися по спині. Носили також хустки з різних дорогих тканин, таких як «міняна», що змінює колір під різним кутом нахилу. Не меншим попитом користувалися «Тернові» або вибійчані хустки, з візерунками, нанесеними фарбою на тканину. Заміжні жінки носили очіпки – шапочки, що шилися з бавовняної, вовняної, шовкової або парчевої, особливо коштовної, тканини (рис. 1). Задня частина очіпка мала закривати й тримати купи волосся. Очіпки